

היום נלמד בעזרת ה':

## בבא קמא דף יד

(בעמוד הקודם)

**אמר מר כשהזיק חב המזיק וכו':** הגמרא חוזרת לדברי הברייתא שביארה את דברי המשנה 'כשהזיק חב המזיק' - על ארבעת השומרים 'שהזיקה בהמה ברשותן; תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם'.

**היכי דמי:** איך מדובר? אם הזיק השור של המשאיל (שמסר אותו לשואל) את השור של השואל (השייך לשואל) - מדוע המשאיל חייב לשלם לשואל? הוא יכול לטעון לו: אם השור שהשאלתי לך היה מזיק שור אחר שאינו שלך, הרי היית חייב לשלם את הנזק (כי השואל חייב לשמור על השור). ואם כן מדוע כשהשור הזה הזיק את השור שלך אני חייב לשלם?

ואם מדובר שהשור של השואל הזיק את השור של המשאיל - ועל כך אומרת הברייתא שתם משלם חצי נזק - מדוע? הרי המשאיל טוען לשואל: אם היה בא שור אחר שאינו שלך ונגח את השור שלי, הרי היית חייב לשלם לי נזק שלם. משום ששואל חייב אפילו בנזק שקורה לשור באונסין. ואם כן בגלל שהשור שלך הוא זה שנגח, אתה משלם לי רק חצי נזק?

**תירוץ: לעולם:** באמת מדובר שהזיק השור של המשאיל את השור של השואל, ובכל אופן המשאיל חייב. משום שמדובר שהשואל קיבל על עצמו רק לשמור על השור שלא יזיקו אותו אחרים, אבל לא קיבל על עצמו לשמור שהשור לא יזיק אחרים.

**קושיא: אי הכי אימא סיפא:** אם כך מדוע אומרת הברייתא בהמשך דבריה שאם נפרצה החומה בלילה והשור המושאל ברח והזיק - פטור השואל. ומשמע שדוקא בלילה פטור כי הוא אנוס, אבל אם זה קרה ביום חייב כי אינו אנוס (היה עליו לשים לב לפירצה ולברוח אחר הבהמה ולתפוס אותה. תוס' ר"פ). והרי אם מדובר שהשואל לא קיבל על עצמו שמירת נזקיו, בכל מקרה הוא אמור להיות פטור?

**תירוץ: הכי קאמר:** אמנם בתחילה דברה הברייתא שהשואל לא קיבל על עצמו שמירת נזקיו (ולכן אם השור של המשאיל הזיק שור של השואל – המשאיל חייב). אבל לאחר מכן אומרת הברייתא שאם השואל כן קיבל על עצמו שמירת נזקיו – הוא חייב, אלא אם כן נפרצה הגדר בלילה והשור ברח והזיק שאז הוא פטור.

**הגמרא חוזרת לדברי רבי אלעזר בעמוד הקודם, שבחצר השותפין אם הזיק שור של אחד השותפין את השותף השני בשן או ברגל פטור (אבל בקרן חייב).**

**איני והא תני רב יוסף:** נאמר בברייתא שבחצר השותפין כן חייב על שן ורגל!

**אמר לך רבי אלעזר ותסברא מתניתא מי לא פליגי?:** האם אתה חושב שאין ברייתא שחולקת על הברייתא הזו וסוברת כמותי?

**והתניא ארבע כללות:** ארבעה כללים: **א.** כל שהוא רשות לניזק ולא למזיק – אם נכנס לשם המזיק – הוא חייב בכל, כלומר אפילו אם השור תם הוא חייב לשלם נזק שלם. **ב.** רשות של המזיק ולא של הניזק – אם נכנס לשם הניזק – המזיק פטור מהכל, כי הוא אומר לניזק: שורך ברשותי מאי בעי. **ג.** רשות של זה וזה (המזיק והניזק) כגון חצר השותפין או בקעה – המזיק פטור על שן ורגל, אבל חייב על קרן דהיינו נגיחה נגיפה וכו' – תם חצי נזק ומועד נזק שלם. **ד.** רשות שאינה לא של זה ולא של זה – חייב המזיק גם על שן ורגל. (מקרה זה יתבאר להלן)

**קתני מיהת:** המקרה השלישי בברייתא הנ"ל מדבר על חצר השותפין, וכתוב שפטור על שן ורגל כדברי רבי אלעזר.

**קשיא אהדדי:** אם כן קשה מהברייתא הנ"ל על הברייתא שהביא רב יוסף (שחייב על שן ורגל)?

**תירוץ: כי תניא וכו':** הברייתא של ארבע כללות מדברת בחצר המיועדת להכנסת פירות ושוארים, ולכן היא דומה לרה"ר ופטור בה על שן ורגל וחייב על קרן תם חצי נזק. ואילו הברייתא שהביא רב יוסף מדברת על חצר המיועדת רק להכנסת פירות אך לא להכנסת שוארים, ולכן חייב על שן ורגל כי היא נחשבת כחצר הניזק.

**דיקא נמי:** וכך מדויק בדברי הבריות. הברייתא שהביא רב יוסף משווה את חצר השותפין ל'פונדק', ופונדק הוא מקום שאינו מיועד לשוארים כי הסוחרים מתארחים שם עם הסחורות שלהם והם חוששים שהשוארים יזיקו את הסחורות. ואילו

הברייתא של ארבע כללות משווה את חצר השותפים ל'בקעה' שהיא מקום שנכנסים לשם שוורים.

**קושיא:** מתקיף לה רבי זירא: הברייתא של רב יוסף מדברת על חצר השותפים המיועדת להכנסת פירות בלבד, הרי מכיון שגם למזיק יש רשות להכניס לשם את פירותיו ממילא היא כבר לא נחשבת 'חצר הניזק', ואילו הפסוק מחייב על 'שן' רק באופן של **"וְכָעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר"** - דהיינו בשדה של הניזק?

**תירוץ:** אמר ליה אביי: מכיון שאין רשות להכניס לשם שוורים, הרי המזיק נכנס לשם שלא ברשות ואם כן היא נחשבת ל'שדה אחר'.

**א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא:** לכאורה שכמו שאמרנו שהברייתות לא חולקות, אלא אחת דברה על חצר השותפין שמכניסים לה רק פירות ואילו השניה דברה על חצר שמכניסים לה גם שוורים. אם כן נאמר שגם רב חסדא ורבי אלעזר (בעמוד הקודם) לא חולקים, אלא רב חסדא שאמר שבחצר השותפים חייב על שן ורגל - מדובר בחצר שמכניסים לה רק פירות, ואילו רבי אלעזר שאמר שבחצר השותפים פטור על שן ורגל - מדובר בחצר שמכניסים לה גם שוורים.

**אמר ליה:** אכן.

ואמנם אם אתה כן רוצה לומר שהם חולקים - הם חולקים בשדה המיוחדת רק לפירות, ובשאלה והתירוץ של רבי זירא ואביי הנ"ל: האם השדה נחשבת ל'שדה אחר' או לא. רב חסדא סובר שהיא נחשבת ל'שדה אחר' כי היא לא מיועדת לשוורים, ולכן חייב. ואילו רבי אלעזר סובר שמכיון שיש למזיק רשות להכניס את פירותיו היא לא נחשבת ל'שדה אחר' ופטור.

\*

**גופא:** הגמרא חוזרת לברייתא של ארבע כללות הנ"ל. למקרה הראשון: אם נכנס המזיק לרשות הניזק חייב בכל.

**'על הכל' לא קתני:** הברייתא לא אומרת שהוא חייב 'על הכל' כלומר על שן ורגל וקרן, אלא 'חייב בכל' כלומר חייב על קרן לשלם את כל הנזק שלה, דהיינו אפילו אם הוא תם משלם נזק שלם.

**מני:** מי זו הדעה הזו? - זו דעת רבי טרפון הסובר ש'משונה' כלומר 'קרן' בשור תם (שהוא מזיק בצורה משונה, כל עוד הוא לא נעשה מועד ורגיל להזיק בנגיחה) - אם הזיק בחצר הניזק, משלם נזק שלם.

**אימא סיפא:** המקרה הרביעי: חצר שאין בה רשות לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם - חייב על שן ורגל, ואם נגח כשהוא תם משלם חצי נזק. הגמרא מבררת מה הכוונה שבחצר אין רשות 'לא לזה ולא לזה'?

**אילימא:** אם נאמר שהכוונה שהיא לא שייכת לשניהם אלא היא של אדם אחר, ובתוכה הזיק אחד את חבירו - לא יתכן. משום שאם כן לא היה חייב בה המזיק על היזק של 'שן' כשהזיק את חבירו בתוך חצר של אדם אחר, משום שכאמור ב'שן' נאמר **וּבְעֵר בְּשָׂדֶה אַחֵר** דהיינו בשדה של הניזק דוקא.

**אלא פשיטא:** שכוונת הברייתא שהחצר אין בה רשות לשניהם אבל יש בה כן רשות לאחד מהם, כלומר שהיא שייכת לניזק. ועל כך כתוב בסיפא שאם נגח שור תם את השור של הניזק משלם רק חצי נזק. וזה מתאים לדעת רבנן החולקים על רבי טרפון וסוברים שקרן תמה בחצר הניזק משלם חצי נזק.

ואם כן קשה: הרישא (המקרה הראשון) של הברייתא כרבי טרפון, והסיפא (המקרה האחרון) כרבנן?

**תירוץ: אין:** אכן כן. וכמו שאמר שמואל לרב יהודה, לקמן על המשנה הבאה (בדף טו'): שיננא (= חריף ומחודד), תעזוב את המשנה שלך, כלומר אל תטרח ליישב אותה כמו דעה אחת, ובוא אחרי ותאמר כמוני שהרישא כרבי טרפון והסיפא כרבנן. ואם כן כך גם נאמר כאן בברייתא, שהרישא כרבי טרפון והסיפא כרבנן. ואין זה קושיא.

**רבינא משמיה דרבא אמר:** כל הברייתא הולכת כדעת רבי טרפון. והסיפא 'לא לזה ולא לזה' הכוונה שלשניהם אין רשות להכניס פירות, אלא יש רשות רק לאחד מהם להכניס פירות והוא הניזק. אבל יש כן רשות לשניהם להכניס לתוכה שוורים. וממילא לגבי היזק של 'שן' נחשבת החצר כ'שדה אחר' דהיינו כחצר של הניזק (כי אסור למזיק להכניס לתוכה פירות אלא רק לניזק). ואילו לגבי היזק של 'קרן' היא נחשבת כמו רשות הרבים (כי לשניהם מותר להכניס לשם שוורים) ולכן תם משלם חצי נזק אפילו לדעת רבי טרפון.

קושיא: אי הכי ארבעה, שלושה הוּו: אם כן הרי כבר הדינים הללו של שן ושל קרן נאמרו בכללים הקודמים, ונמצא שאין כאן ארבע כללים אלא רק שלוש?

תירוץ: שלושה כללות בארבע מקומות: באמת יש כאן רק שלוש כללים (א. ברשות הניזק חייב בכל. ב. ברשות המזיק פטור מהכל. ג. בחצר השותפים חייב כשן ורגל, ובקרן - תם חצי נזק). אבל יש כאן ארבע מקרים שונים. כי יש חצר השותפים שפטור בה על שן ורגל (= המקרה השלישי), ויש חצר השותפים שחייב בה על שן ורגל (= המקרה הרביעי).

**משנה: שום כסף וכו':** כל המשנה תתבאר בגמ'.

**גמרא: שום זה לא יהא אלא בכסף:** שוּמָה של נזקין תהיה רק בכסף, כלומר שבית דין ישומו כמה שווה הנזק, וכך ישלם המזיק לניזק.

**תנינא וכו':** את דברי המשנה למדנו בברייתא - פרה שדרסה על טלית והזיקה אותה, או טלית שהזיקה פרה כגון שהפרה נתקלה בטלית ונשברה רגל הפרה, אין אומרים שבעל הטלית יטול את הפרה שהזיקה את טליתו אפילו אם הפרה שווה יותר מהנזק, וכן אין אומרים שבעל הפרה יטול את הטלית שהזיקה את פרתו אפילו אם הטלית שווה יותר מהנזק, אלא נְשָׁמִים את הנזק בכסף, והמזיק ישלם לניזק כפי מה שהזיק. וזו כוונת המשנה 'שום כסף'.

\*

**שום כסף וכו':** בית דין לא גובים מן המזיק אלא אם יש לו נכסים שיש להם אחריות דהיינו קרקע, וזו כוונת המשנה 'שווה כסף', דהיינו שגובים מהמזיק קרקע ואותה הוא משלם לניזק, אבל לא גובים ממנו מטלטלין. אבל אם קדם הניזק ותפס מטלטלין של המזיק, בית דין גובים לו את הנזק מהם.

**אמר מר... מאי משמע?** איך משמע ש'שום כסף' הכוונה לקרקעות? **אמר רבה בר עולא:** דבר השווה כל כסף שנותנים עליו. **מאי ניהו?** מה זה? **תשובה:** דבר שאין לו אונאה, וקרקעות אין להם אונאה, כלומר שאפילו אם קנה קרקע ביותר משישית משווה האמיתי אין המוכר חייב להחזיר לו את הכסף (לעומת מטלטלין שיש להם אונאה).

**קושיא:** עבדים ושטרות נמי אין להם אונאה, ומדוע הברייטא אמרה שבית דין נזקין רק אם יש למזיק קרקע, ולא עבדים ושטרות?

**אלא אמר רבה בר עולא:** 'שוה כסף' הכוונה לדבר הנקנה בכסף ללא משיכה, וקרקע נקנית בכסף ללא משיכה.

**קושיא:** עבדים ושטרות נמי נקנים בכסף ולא במשיכה.

**אלא אמר רב אשי:** כוונת המשנה שהמזיק ישלם לו 'שוה כסף' ולא כסף, וקרקע נחשבת ל'שוה כסף', אבל מטלטלין עבדים ושטרות נחשבים לכסף ממש לפי שאפשר להביאם ממקום למקום ולמוכרם שם.

**קושיא:** רמי ליה רב יהודה בר חיננא וכו': למדנו בברייטא לעיל שאין בית דין נזקין לגבות מהמזיק אלא לנכסים שיש להם אחריות דהיינו קרקעות בלבד, ואילו בברייטא אחרת למדנו שהמזיק יכול לשלם לניזק אפילו סובין, א"כ מוכח שהמזיק יכול לשלם לניזק גם מטלטלין.

**תירוץ:** הכא במאי עסקינן: בברייטא הראשונה מדובר ביתומים של המזיק, שאם אביהם השאיר להם קרקעות גובים מהם אבל לא ממטלטלין, לפי שמטלטלין של יתומים לא משתעבדים לבעל חוב, אבל מהמזיק עצמו גובים גם ממטלטלין וכפי שאמרה הברייטא השניה.

**קושיא:** אי ביתמי: אם בברייטא הראשונה מדובר ביתומים של המזיק, קשה מדוע בסיפא שם נאמר שאם קדם הניזק ותפס מטלטלין של המזיק בית דין גובים לו את הנזק מהם, והרי מטלטלין של יתומים לא משתעבדים לבעל חוב ומדוע בית דין גובים לו מהמטלטלין?

**תירוץ:** כדאמר רבא וכו': כפי שאמר רבא במס' כתובות - מדובר שהניזק תפס את המטלטלין עוד בחיי המזיק ואח"כ מת המזיק, שבמקרה כזה גובים מהמטלטלין שתפס.

**בפני בית דין:** הגמ' מבינה כעת שכך כוונת המשנה - 'שוה כסף בפני בית דין', דהיינו שיהיו קרקעותיו של המזיק בפני בית דין, אבל אם המזיק מכר את קרקעותיו אין בית דין גובים את הקרקעות מהקונה.

**קושיא:** **שמע מינה וכו'.** כלומר משמע שאם אדם לווה כסף ואח"כ מכר את נכסיו ואין לו מה לשלם למלווה אין בית דין גובים את הקרקעות מהקונה, וזה לא נכון, שהרי הדין הוא שקרקעותיו של הלווה משתעבדים למלווה וגובים אפילו מהקונה.

**אלא:** אלא כוונת המשנה 'בפני בית דין' שרק בית דין של מומחים דנים דיני קנסות ולא בית דין של הדיוטות.